

Для визначення часу посадки тарілки побудуємо залежність $V'_k = \frac{1}{V_k} = f(h)$ (рис. 4). Час посадки буде визначатися за формулою

$$t = \int_{h_0}^h V'_k(h) dh, \quad (15)$$

Для визначення залежності $V'_k = f(h)$ скористаємося лінією тренда і отримаємо з достовірністю апроксимації 0,99286

$$V'_k = 619109162283008h^6 - 17048013074334h^5 + 177852348754h^4 - 927653190,30469h^3 + 2693278,79023h^2 - 4796,59315h + 17,7269. \quad (16)$$

Проінтегрувавши рівняння (16) в межах висоти підйому тарілки від 0 до 0,01 м, отримаємо час посадки тарілки

$$t = \int_0^{0,01} (V'_k) dh = \int_0^{0,01} (619109162283008h^6 - 17048013074334h^5 + 177852348754h^4 - 927653190,30469h^3 + 2693278,79023h^2 - 4796,59315h + 17,7269) dh = 0,116 \text{ с.}$$

З рівняння (1.13) випливає, що швидкість тарілки, а отже і час її посадки залежить від густини робочої рідини та робочого тиску. Але це вже окреме питання розрахунку та аналізу даних залежностей.

Література

1. Клапан насоса. А.с. 709833 СССР, МКИ F04B 21/02, F16K 15/10. Ливак И.Д. Опубл. 15.01.80, Бюл. №2.
2. Николич А. С. Поршневые буровые насосы. – М.: Недра, 1973.
3. Башта Т. М. Гидропривод и гидропневмоавтоматика. – М.: Машиностроение, 1972. – 320 с.

УДК 622.24

СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ШПИНДЕЛЯ ВИБІЙНИХ ДВИГУНІВ ПРИ ВІБРАЦІЙНОМУ НАВАНТАЖЕННІ

М.С.Воробйов, В.М.Воробйов

ІФНТУНГ, 76019, м. Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15, тел. (03422) 42342

e-mail: public@nuing.edu.ua

Излагаются результаты анализа влияния нелинейности упругой характеристики элементов систем вала и корпуса шпинделя с подшипниками качения на предварительную затяжку. Даны рекомендации по рациональному выбору жесткостных параметров шпинделя при его вибрационном нагружении в составе забойного двигателя.

The analysis results of influence of nonlinearity of the elastic characteristic of systems elements of a shaft and a spindle case with rolling bearings on a preliminary tightening are stated. The recommendations on a rational choice of rigidity parameters of a spindle are given at its vibrating load in structure of the face engine.

Традиційно [1] попередній натяг пакета підшипників шпинделя вибійних двигунів призначається, вважаючи пружні характеристики системи вала та корпусу лінійними, а осьове навантаження постійним. Однак доведено [2], що наявність кульок в осьовій опорі кочення шпинделя формує додаткову від нерівномірності навантаження рядів нелінійність вказаних характеристик, а неспівпадання їх – нерівність амплітуд збурюючої сили кожної системи. Ця нелінійність формується тим, що, по-перше, сила пружності, яка діє збоку будь-якої кульки на кільце, півкубічно залежить від їх контактної деформації, а, по-друге, упорні підшипники тандемно з'єднані в пакет. Нехтування цими факторами призводить до небажаних наслідків при призначенні попереднього натягу елементів шпинделя на стадії монтажу та не дає змоги

адекватно проаналізувати вплив віброзахисних пристроїв на джерело коливаний — долото.

Так, у роботі [3] проведені дослідження впливу віброізолятора, який самопідлаштовується під зміну амплітуди коливаний долота і може забезпечити як захист осьової опори від коливаний, так і рекуперацію коливної енергії для підвищення ефективності руйнування породи. Показано, що при певному співвідношенні параметрів цього віброізолятора двічі за період коливаний системи “долото–УБТ–шпиндель–віброізолятор” енергія передається з джерела коливаний у віброізолятор (коли потужність віброізолятора перевищує потужність джерела коливаний додатна), і двічі вона повертається з віброізолятора до долота (коли потужність віброізолятора менше потужності джерела коливаний, яку розвиває долото, від'ємна). У такому віброізоляторі несиметричного типу досягається збільшення величини

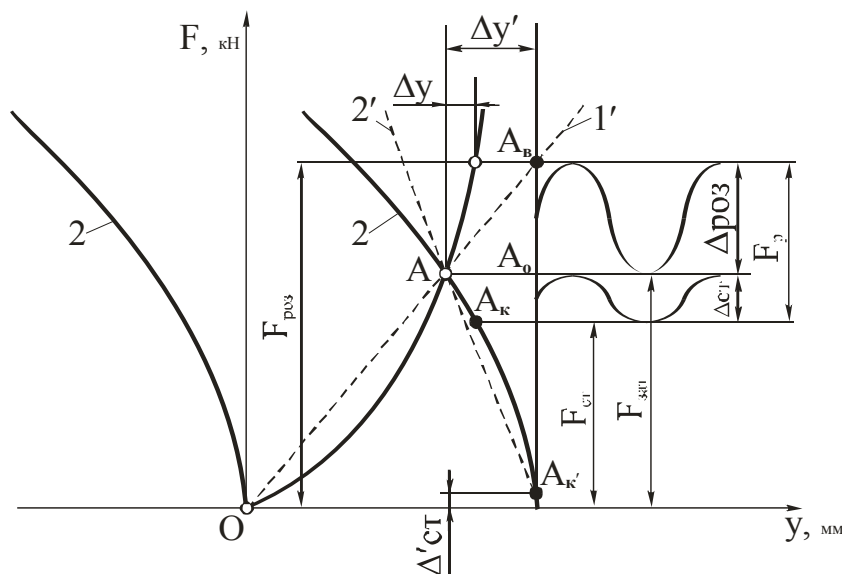

Рисунок 1

від’ємного значення вібропотужності та зменшення додатного його значення. За рахунок цієї різниці інтенсифікується процес руйнування породи долотом із забезпеченням певного запасу попереднього натягу осьової опори вибійного двигуна. Однак в цих дослідженнях не вдалось врахувати вплив вказаної нелінійності підсистем вала та корпусу на перерозподіл коливної енергії.

Метою цієї роботи є обґрунтування величини попереднього натягу шпинделя на базі аналізу специфіки його функціонування з врахуванням таких реальних факторів як нелінійність пружних характеристик систем вала та корпусу шпинделя при вібраційному навантаженні від долота в процесі буріння свердловини.

Як вказано в роботі [3], з врахуванням статичної невизначеності передачі осьового зусилля по рядах пакета підшипників та контакту кульок з кільцями по нахилених площинах, системи вала та корпусу мають жорсткі характеристики, близькі до півкубічної (крива 1 для елементів системи вала та крива 2 для елементів системи корпусу на рис. 1).

Нехай попередній натяг цих систем здійснено зусиллям $F_{зам}$, а робоча сила коливається від нуля до F_p . Тоді сила розтягу системи вала буде пульсувати з амплітудою (верхня хвиляста лінія на рис. 1)

$$\Delta_{роз} = F_{роз} - F_{зам} = \frac{F_p}{1 + \frac{C_2}{C_1}}, \quad (1)$$

а сила стиску системи корпусу — з амплітудою (нижня хвиляста лінія на рис. 1)

$$\Delta_{ст} = F_{зам} - F_{ст} = \frac{F_p}{1 + \frac{C_1}{C_2}}, \quad (2)$$

де C_1 та C_2 — зведений коефіцієнт жорсткості систем відповідно вала та корпусу.

Оскільки $C_1 \neq C_2$, то і амплітуди вібраційного навантаження $\Delta_{роз} \neq \Delta_{ст}$. Проаналізуємо вплив нелінійності пружних характеристик цих підсистем при однаковому попередньому натязі та робочій силі, яка відповідає F_p . Під дією F_p система вала з нелінійною пружною характеристикою скоротиться на Δy , а з лінійною — на $\Delta y'$, причому $\Delta y' > \Delta y$ (див. рис. 1). З’єднуємо точку А, яка відповідає попередньому натягу з початком координат О, тоді отримуємо лінійний аналог пружної характеристики системи вала (пряма 1’ на рис. 1). Цю ж точку А з’єднуємо з точкою перетину нелінійної пружної характеристики системи корпусу 2 з віссю деформації y , тоді отримуємо відповідний аналог пружної характеристики системи корпусу (пряма 2’).

Суттєвою умовою правильної роботи стяжних з’єднань є постійна наявність залишку натягу ($F_{ст} > 0$) при робочій силі F_p , який попереджує періодичне розкриття стику. Тому при визначенні сили натягу $F_{зам}$ потрібно виходити безпосередньо з мінімальної сили стиснення стику $F_{ст}$, приймаючи її пропорційною максимальній робочій силі

$$F_{ст} = \nu F_p, \quad (3)$$

де ν - коефіцієнт затяжки.

Амплітуда пульсації сили розтягу елементів системи вала

$$\Delta_{ороз} = \frac{1}{1 + \frac{C_2}{C_1}}. \quad (4)$$

Амплітуда пульсації сили розтягу елементів системи корпусу

$$\Delta_{ост} = \frac{1}{1 + \frac{C_1}{C_2}}. \quad (5)$$

Коефіцієнти асиметрії циклів, які визначають циклічну міцність елементів системи вала –

$$r_1 = \frac{F_o}{F_o} = \frac{\nu + \frac{1}{1 + \frac{C_1}{C_2}}}{\nu + 1}, \quad (6)$$

корпусу –

$$r_2 = \frac{F_{ocm}}{F_{ozat}} = \frac{\nu}{\nu + \frac{1}{1 + \frac{C_1}{C_2}}}. \quad (7)$$

При проектуванні шпинделей потрібно намагатися отримати по можливості високі значення r_1 та r_2 . Із співвідношень (6) і (7) видно, що максимум F_{poz} не залежить від $\frac{C_1}{C_2}$, але останнє співвідношення впливає на амплітуди пульсації $\Delta_{ороз}$ і Δ_{ocm} , коефіцієнти асиметрії r_1 і r_2 , напруження в елементах системи вала σ_1 та корпусу σ_2 . Зменшенням $\frac{C_1}{C_2}$ (пружні елементи системи вала, жорсткі елементи системи корпусу) зменшуються $\Delta_{ороз}$, r_2 , σ_2 і збільшуються Δ_{ocm} , r_1 , σ_1 , $F_{зост}$. Зі збільшенням $\frac{C_1}{C_2}$ (жорсткі елементи системи вала, пружні елементи системи корпусу) зменшуються Δ_{ocm} , r_1 , σ_1 , $F_{зост}$ і зростають $\Delta_{ороз}$, r_2 , σ_2 .

Більш доцільно збільшувати C_2 , при якому напруження в елементах системи вала не змінюються, а напруження в елементах системи корпусу зменшуються. Для шпинделя можна використати апробовані на практиці рекомендації для стяжних різьбових з'єднань [4]. Однак C_1 і C_2 потрібно призначати такими, щоби вони відповідали максимальним амплітудним значенням вібраційного навантаження, яке очікується за самої найгіршої вібраційної ситуації

при проходженні свердловини. Значення $r_1 > 0,6$ і $r_2 > 0,6$ практично повністю усувають вплив пульсації на циклічну міцність. Вибір ж їх значень більш ніж $0,7 \div 0,8$ не має сенсу, оскільки не впливає на циклічну міцність.

Висновок

На підставі даного аналізу при проектуванні вібраційно-навантажених шпинделей вибійних двигунів можна рекомендувати таке:

1. Співвідношення $\frac{C_1}{C_2}$ доцільно вибирати

в межах $0,5 \div 1,0$ для максимального амплітудного значення вібраційного навантаження, яке очікується при найгірших умовах буріння. Оптимальними можна вважати співвідношення $\frac{C_1}{C_2} \approx 1,0$, при якому досягаються рівновисокі значення r_1 і r_2 при найменших коефіцієнтах попереднього натягу ν , напруженнях, габаритах і масі елементів.

2. Коефіцієнт попереднього натягу ν слід вибирати з врахуванням характеру нелінійностей обох систем так, щоб при даній величині співвідношення $\frac{C_1}{C_2}$ значення r_1 і r_2 були не нижче $0,6$.

Література

1. Коцкулич Я.С., Кочкодан Я.М. Буріння нафтових і газових свердловин. – Коломия: Вік, 1999.
2. Иоанесян Ю.Р., Кузин Б.В., Малышев Д.Г. Турбобуры с подшипниками кочения. – М.: Недра, 1971.
3. Воробйов В.М. Удосконалення опори шпинделя вибійного двигуна та покращання умов її роботи: Дис...канд. техн. наук. – Івано-Франківськ, 2002.
4. Орлов П.И. Основы конструирования. – Кн. 1. – М.: Машиностроение, 1977. – С. 431-435.